

Usporedba Aristofanovih i Držićevih komedija

Milak, Andrijana

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:949883>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-26**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

Odsjek za kroatistiku

Andrijana Milak

USPOREDBA AFISTOFANOVIH I DRŽIĆEVIH KOMEDIJA

Završni rad

Pula, rujan, 2016. Godine

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

Odsjek za kroatistiku

Andrijana Milak

USPOREDBA ARISTOFANOVIH I DRŽIĆEVIH KOMEDIJA

Završni rad

JMBAG: 0303043872, redoviti student

Studijski smjer: Hrvatski jezik i književnost

Predmet: Svjetska književnost od antike do klasicizma

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Kroatistika

Mentor: Dr. sc. Igor Grbić, doc.

Pula, rujan, 2016. Godine

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Andrijana Milak, kandidatkinja za prvostupnicu hrvatskoga jezika i književnosti ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, rujan 2016. godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Andrijana Milak dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom *Usporedba Aristofanovih i Držićevih komedija* koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 20. rujna 2016. (datum)

Potpis

Sadržaj

Uvod.....	6
1. O grčkoj komediji.....	8
1.1. Nastanak grčke komedije.....	8
1.2. Definiranje pojma komedije.....	9
2. O hrvatskoj renesansnoj komediji.....	10
3. Paralelna analiza Aristofanovih i Držićevih komedija.....	11
4.1. Stvaralaštvo.....	11
4.2. Žanrovska određenja.....	12
4.3. Teme.....	13
4.4. Motivi.....	16
4.5. Likovi.....	17
4.5.1. Spolovi.....	17
4.5.2. Dobni odnosi.....	17
4.5.3. Imena likova.....	18
4.5.4. Društvena hijerarhija.....	19
4.6. Maske.....	21
4.7. Obiteljski odnosi.....	22
4.7.1. Roditelji i djeca.....	22
4.7.2. Muževi i žene.....	24
Zaključak.....	26
Literatura.....	27
Sažetak.....	29
Summary.....	30

Uvod

Tema ovoga završnog rada je usporedba Aristofanovih i Držićevih komedija. S jedne strane imamo grčku, a s druge hrvatsku, renesansnu komediju. Iako nisu u povijesnoj svezi, zanimljivo ih je razmotriti u književnom smislu.

Komparativna analiza teksta može biti serijska ili paralelna. To znači da se možemo usmjeriti na usporedbu sličnosti i razlika između tradicija koje su povijesno povezane ili na usporedbu tradicija koje, s druge strane, nisu povijesno povezane. Kod serijske komparativne analize radi se o dvjema povijesno povezanim tradicijama. Kod paralelne te sveze nema pa je time analiza zahtjevnija.¹ Mi ćemo raditi prema principu paralelne analize.

Stara grčka komedija razvila se iz štovanja boga Dioniza te prethodi čak i tragediji u vremenskom smislu. 422. godine prije Krista započeo je procvat stare antičke komedije s Aristofanom, Kratinom i Eupolidom. Ona se gradila na smjeni korskih i dramskih dijelova. Sudjelovala su samo tri glumca, a kor se sastojao od dviju skupina po 12 članova sa zborovođom. Gašenjem atenske demokracije potkraj 5. stoljeća prije Krista ukinuta je sloboda govora. Time je ukinuta pretpostavka za kritiku tada aktualnih društava koja je tipična za staru antičku komediju.²

Hrvatska renesansna komedija naslijedila je talijansku poetiku 16. stoljeća, plautovsko-terencijevskog modela. Takav model je temeljni dramaturški obrazac u književnosti ranog novovjekovlja. U Dubrovniku se komediografija

¹ http://cogweb.ucla.edu/Abstracts/Hogan_ethno.html Hogan, Patrick Colm

Ethnocentrism and the very idea of literary theory (preuzeto 30. 07. 2016.)

² Lesky, Albin *Povijest grčke književnosti*, prev. Z. Dukat, Golden marketing, Zagreb, 2001., str. 237-238.

toga tipa pojavila u sklopu klasične humanističke obrazovne matrice, o čemu svjedoči i Marin Držić u prologu komedije *Skup*.³

U paralelnoj analizi Aristofanovih i Držićevih komedija istražiti ćemo komedije ovih dvaju autora na više razina, a to su: stvaralaštvo, žanrovska određenja, teme, motivi, likovi (spolovi, dobni odnosi, imena likova i društvena hijerarhija), maske i obiteljski odnosi (roditelji i djeca te muževi i žene).

³ Prosperov Novak, Slobodan, Tatarin, Milovan i dr. *Leksikon Marina Držića*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2009., str. 401.

1. O grčkoj komediji

1.1. Nastanak grčke komedije

Početke grčke komedije povezujemo s Lenejama. To su bile svetkovine koje su se održavale u mjesecu gamelionu (siječanj i veljača). Organizirao ih je arhont basilej u čast Dioniza koji je u Ateni bio štovan davno prije tragičkog Dionisa Euthereja. Zanimljiva je i poveznica svetkovine Leneja s prešama za vino. Dugo se smatralo da se ta svetkovina slavila u Dionizovu svetištu, tzv. „močvarama”.⁴

Komedija je postala sastavnim dijelom Leneja pod službenim sponzorstvom države tek sredinom stoljeća, vjerojatno oko 442. godine. Otada su se natjecali ne samo komediografi nego i glumci. Kratkim pregledom relevantnih podataka možemo zaključiti da je komedija dugo vremena postojala kao improvizacija. Aristotel komediju tumači kao pjesmu pijane povorke kakve su se prvenstveno okupljale obuzete divljom raspojasanošću u službi boga Dioniza.⁵

Postoje različita tumačenja o nastanku grčke komedije. Mnogo toga dugujemo antičkim raspravama o komedijama, od kojih su neke sačuvane te nam pružaju vrijedne obavijesti, ali vjerodostojnost kod nekih je ipak upitna. Ako polazimo od Aristotela, prvo čujemo za povorke s falusom popraćene odgovarajućim napjevima. Lakrdijaši i šaljivci vozili su se unaokolo na kolima i istresali hrpe poruge. Često se radilo upravo o stihovima. Svoje su poruge istresali na ljude koji su ondje stajali i promatrali povorku. Vulgarizmi koji su karakterizirali taj humor imali su obredno porijeklo. Aristofanov vulgarni izraz i

⁴ Isto, str. 237.

⁵ Isto, str. 238.

naklonost prema osobnom napadanju svakako imaju korijenje u folklornom običaju.⁶

Termin „stara komedija” podrazumijeva komediju nastalu u Ateni tijekom petog stoljeća prije Krista. Nju su stvarali Eupolis, Kratinus i Aristofan, ali je Aristofanovo ime zasigurno najznačajnije od njih.⁷

Nešto drugačije shvaćanje nudi nam helenistička teorija o porijeklu komedije. Seljaci su često noću dolazili u grad i pjevali uvredljive pjesme pred kućama građana koji su im nanijeli nekakvo zlo. Bilo je očigledno da to ima svoju društvenu korist pa je seljacima rečeno da te svoje izvedbe ponove u kazalištu. Oni su to činili mažući pri tome lice vinskim talogom kako bi prikrili svoj identitet. U povorkama te vrste često su bile vođene životinje. To dovodi do ljudskih korova u životinjskim kostimima koji su, prema potvrdama na vazama, nekoć nastupali u Ateni. Time je jasno naznačeno ishodište za komedije kakve su *Ose*, *Ptice* ili *Žabe*.⁸

1.2. Definiranje pojma komedije

Nameće se potreba za definiranjem određenih centralnih pojmova. Komedija je, prema Aristotelovoj poetici, oponašanje ljudi manje vrijedna karaktera, ali ne loših u svakom pogledu. Ono što je smiješno dio je ružnoga. Smiješno je neka pogreška ili neka ružnoća koja ne izaziva bol niti vodi u propast.⁹

Komedija se od davnina smatrala na neki način „lakim” žanrom jer se bavi banalnostima i bezopasnim porocima svakodnevice kao i bizarnim sudjelovanjem bogova u toj svakodnevici. U komediji također nailazimo na

⁶ Isto.

⁷ Sandbach, Francis Henry *The comic theatre of Greece and Rome*, Chatto & Windus, London, 1997., str. 41.

⁸ Isto, str. 239.

⁹ Aristotel *O pjesničkom umijeću*, prev. Z. Dukat, Školska knjiga, Zagreb, 2005., str. 13.

samilost i strah, ali pomiješane s veseljem, nadom, prijezirom, porugom, opraštanjem i osjećajima ipak nekako ostvarene pravednosti.¹⁰

2. O hrvatskoj renesansnoj komediji

Općenito govoreći, u hrvatskoj renesansnoj književnosti najproširenije dramske vrste su bile komedija, dramska pastorala i tragedija. Gotovo su svi navedeni modeli su zastupljeni u Dubrovniku. Kao što smo već na početku spomenuli, renesansne se komedije pišu po uzoru na antičku komediju, a glavnu uzori su Plaut i Terencije. Od njih se preuzimaju likovi kao što su npr. škrti starac, hvalisavi vojnik, lukavi sluga i sl. Glavni predstavnik eruditne komedije je Marin Držić. Pastorale, koje je također pisao Marin Držić, bile su također vrlo omiljene, i to najviše u vrijeme poklada i pireva. Osim njega pastore su pisali Džore Držić, Nikola Nalješković i Dominko Zlatarić. U sklopu renesanse nastaje i prva svjetovna drama na hrvatskom jeziku, *Robinja* Hanibala Lucića.¹¹

Hrvatska je renesansna književnost pisana narodnim jezikom koji nije normiran te se pisci uglavnom oslanjaju na idiom svoga zavičaja. U tome je i jedan od razloga što su je književni povjesničari sve do najnovijega vremena tretirali kao regionalnu te su je svrstali pod tim „regionalnim” obilježjima nazivajući je dubrovačko-dalmatinskom književnošću.¹²

3. Paralelna analiza Aristofanovih i Držićevih komedija

3.1. Stvaralaštvo

Aristofan je svoja djela pisao tijekom Peloponeskog rata. U antici je zabilježeno jako malo vjerodostojnih podataka o njegovom životu. Neki su se

¹⁰ Švacov, Vladan *Antička dramaturgija*, Artresor naklada, Zagreb, 2014., str. 334.

¹¹ <http://hrvatskijezik.eu/hrvatska-renesansa/> *Hrvatska renesansa* (preuzeto 05. 08. 2016.)

¹² Franičević, Marin, Švelec, Franjo, Bogišić, Rafo *Povijest hrvatske književnosti; Od renesanse do prosvjetiteljstva*, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, 1974., str. 15.

podatci pronašli u sačuvanim komedijama i fragmentima iz djela njegovih kolega i suvremenika. Najviše ih je pronađeno u kasnijim antičkim zapisima.¹³ U biblioteci aleksandrijskog Muzeja sačuvana su 44 Aristofanova djela. Za njih 40 se može sa sigurnošću potvrditi da ih je napisao Aristofan. U rukopisu je sačuvano 11 komedija.¹⁴ Kronološki gledano, njegove komedije su bile napisane sljedećim redoslijedom: *Pluto*, *Žene u narodnoj skupštini*, *Žabe*, *Lisistrata*, *Ženska skupština u Tesmoforiju*, *Ptice*, *Oblaci*, *Mir*, *Ose*, *Oblaci*, *Vitezovi* i *Aharnjani*.¹⁵

Mi ćemo u ovome završnome radu analizirati šest komedija: *Aharnjani*, *Oblaci*, *Ose*, *Mir*, *Ptice* i *Žabe*, koje je s grčkoga jezika preveo Mladen Škiljan. Odabrali smo ih jer smo se odlučili za suvremeniji prijevod Mladena Škiljana.

Pouzdati podatci o životu Marina Držića postoje u brojnim izvorima. Najšire rečeno, napisao je 12 komedija. Kronološki gledano, njegove komedije su bile napisane sljedećim redoslijedom: *Pomet*, *Tirena*, *Novela od Stanca*, *Venera i Adon*, *Dundo Maroje*, *Pjerin*, *Džuho Krpeta*, *Mande*, *Arkulin*, *Skup*, *Grižula* i *Tripče de Utolče*.¹⁶

Od tog korpusa analizirat ćemo sedam komedija: *Tirena*, *Novela od Stanca*, *Dundo Maroje*, *Arkulin*, *Skup*, *Grižula* i *Tripče de Utolče*. Sukladno odabranim Aristodanovim komedijama, odabrali smo podjednak broj Držićevih komedija u kojima smo pronašli najviše podudarnosti i zanimljivih razlika. Navedene komedije pronašli smo u digitalnoj zbirci Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti pod nazivom „*Stari pisci hrvatski*” iz 1930. godine.

¹³ Aristofan *Izabrane komedije*, prev. M. Škiljan, Školska knjiga, Zagreb, 2000., str. 765.

¹⁴ Isto, str. 766-767.

¹⁵ Isto, str. 777.

¹⁶ <http://www.lzmk.hr/hr/izdanja/natuknice/120-hrvatska-enciklopedija/1055-drzic-marin> Marin Držić (preuzeto 06. 08. 2016.)

3.2. Žanrovska određenja

Aristofanove komedije se jasno klasificiraju kao komedije. S druge strane, kod Držića je klasifikacija bitno drugačija. U nastavku ćemo zaključiti zašto.

Drame *Tirena* i *Grižula* spadaju pod žanr pastorala.¹⁷ Ipak, *Tirena* se žanrovski određuje na različite načine: seoska ekloga, pastirsko-seljačka igra, pastorala i pastoralna komedija. Zanimljivo je da su to novija određenja, dok ju je sam Držić nazivao samo komedija.¹⁸ *Grižula* nije u potpunosti pastorala zbog isticanja dvije razine zbilje i dvije razine fikcije, dok pastoralna radnja prelazi u drugi plan. Pastorala se kao vrsta oslanja na dugu tradiciju bukoličko-idiličke književnosti. Javila se u predrenesansi i renesansi. Opisuje se život u skladu s prirodom, a fabule su uglavnom ljubavne. Uvijek su u središtu dvoje mladih koji moraju prevladati prepreke u ostvarenju svoje ljubavi. Na kraju sve sretno završava. Pastoralni se krajolik se povezuje s grčkom pokrajinom Arkadijom koja upućuje na mjesto ispunjeno blagostanjem, dokolicom i harmonijom.¹⁹

Dundo Maroje, *Skup*, *Tripče de Utolče* i *Arkulin* se određuju kao eruditne komedije.²⁰ Eruditna komedija se može definirati kao učena komedija. To je književno-kazališna vrsta s napisanim tekstom po uzoru na staru latinsku komediju. Ona se javlja u Italiji u 16. stoljeću i uglavnom se izvodila na dvoru. Glavni su joj predstavnici bili Ariosto, Machiavelli i Bibbiena.²¹

¹⁷ <http://hrvatskijezik.eu/hrvatska-renesansa/> *Hrvatska renesansa* (preuzeto 10. 08. 2016.)

¹⁸ <http://leksikon.muzej-marindrzic.eu/tirena/> *Tirena* (preuzeto 10. 08. 2016.)

¹⁹ <http://leksikon.muzej-marindrzic.eu/pastorala-ili-pastirska-igra/> *Pastorala* (preuzeto 10. 08. 2016.)

²⁰ <http://hrvatskijezik.eu/hrvatska-renesansa/> *Hrvatska renesansa* (preuzeto 10. 08. 2016.)

²¹ http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f1xuWRQ%3D *Commedia erudita* (preuzeto 10. 08. 2016.)

Novela od Stanca se određuje kao: komedija, pokladna igra i seoska farsa.²²

3.3. Teme

Paralelno gledajući Aristofanov i Držićev tematski korpus, možemo primijetiti nekoliko stvari. Prije svega Aristofanov tematski opus je okrenut prema čovjekovom vanjskom, a Držićev prema unutrašnjem svijetu. Aristofanov tematski opus je vezan uz nekoliko područja: rat, politiku, pravosuđe, odgoj i dramaturgiju. Držićev je vezan uz ljubavne situacije i nesporazume, pohlepu za novcem i škrtost te mladenačku zaigranost i nestašluk.

Aristofanove su komedije *Aharnjani* i *Mir* su povezane s ratnim stanjem, što ne čudi s obzirom na to da smo već napomenuli da je sam Aristofan i pisao u vrijeme Peloponeskog rata. *Aharnjani* tematiziraju raspoloženje seljaka za vrijeme rata.²³ *Mir* prikazuje Trigeja koji putuje k bogovima da oslobodi božicu mira.²⁴ Dakle, vidimo potrebu za okončanjem rata, što je tada bila aktualna tema.

Što se tiče političke kritike, komedija *Ptice* predstavlja dva stara Atenjana koji uz pomoć ptičjeg kralja Pupavca osnivaju ptičju državu Kukumagljagrad. Ta država vlada cijelim svemirom iz razloga što je njezin vladar preuzeo sve Zeusove ovlasti.²⁵ U tome prepoznajemo i utopiju stvaranja nepostojeće ptičje države u kojoj će se uspostaviti red koji nije moguće uspostaviti u sadašnjem svijetu sa Zeusom na vrhu.

²² <http://leksikon.muzej-marindrzic.eu/novela-od-stanca/> *Novela od Stanca* (preuzeto 10. 08. 2016.)

²³ Isto, str. 770.

²⁴ Isto.

²⁵ Isto, str. 770-771.

Komedija *Ose* kritizira pravosudni sustav. Govori o ismijavanju političara Kleona te vlasti koje su mu omogućile moć, a to su prvenstveno sudovi. Kritika se odnosi na atensko pravosuđe te načine uz pomoć kojih Kleon podčinjava narodni sud.²⁶ Još jedna važna tema je i želja oca Kleonofila da postane porotnik na sudu.

Komedija *Oblaci* tematizira najpoznatijeg sofista Sokrata, koji zajedno sa svojim istomišljenicima zastupa metode suvremenoga odgoja. Naspram njega nalazi se Aristofan koji se zalaže za tradicionalni odgoj.²⁷ I kroz ostale njegove drame možemo primijetiti sklonost konzervativnosti.

Na kraju njegova opusa imamo kritiku tragičara Euripida i Eshila. On svoje djelo stvara na temelju međusobnih prepirki između autora suprotnoga žanra, tragedije. Eshil je, s jedne strane, pjesnik koji je odan tradiciji, a Euripid zavodi narod svojim novostima i eksperimentima u pjesničkom izrazu.²⁸ Na taj način daje vlastite komentare na dramaturgiju.

S tematske strane gledano, doista ne postoji poveznica između Aristofanovih i Držićevih komedija, ali zato možemo uočiti brojne razlike.

Držićeve komedije *Tirena* i *Grižula* tematiziraju ljubavne situacije i nesporazume iz kojih se razvija sama radnja. Kod *Tirene* imamo ljubav između vile Tirene i pastira Ljubmira i ljubavni nesporazum. Kako bi ostavili svoju ljubav moraju prevladati brojne prepreke. *Grižula* govori o trijumfu ljubavi između tri ljubavna para: Grižula i Omakla, Dragić i Grub te Rade i Miona. S jedne strane nalazi se Dijana, koja simbolizira krjepost, a s druge je Kupido, koji predstavlja žudnju. Tematizira se vječna borba između tih opozicija.²⁹ Kao

²⁶ Isto, str. 770.

²⁷ Isto, str. 770.

²⁸ Isto, str. 771.

²⁹ <http://leksikon.muzej-marindrzic.eu/grizula/> *Grižula* (preuzeto 14. 08. 2016.)

što smo već napomenuli, Držić tu progovara kroz prizmu ljudskih osjećaja i stanja. Takvo što je očekujuće s obzirom na to da se radi o žanru pastorage.

Tripče de Utolče govori o Tripčetu i njegovoj supruzi Mande, kojoj se udvaraju Pedant Krisa, Lone de Zauligo i Turčin Mahmut. S jedne strane imamo ljubavnu tematiku, a s druge situaciju kada svodnica Kata radi novca ucjenjuje starca te ga optužuje za silovanje tako da možemo reći da se tematski jednim dijelom radi i o pohlepi.³⁰ Kao što kod žanrovskog određenja Držićevih komedija nastaje problem, tako je i s temama jer one često ovise o samom žanru.

Kod komedija *Dundo Maroje*, *Arkulin* i *Skup* najbolje vidimo kritiku ljudske pohlepe i škrtosti. U komediji *Dundo Maroje* Držić u poznatom prologu Dugog Nosa govori o ljudima nazbilj i nahvao kao opozicija dobra i zla, kreirajući na taj način utopijsku sliku svijeta. Kroz ostatak se komedije se provlači tema očeva traženja sina koji s očevim novcem odlazi uživati u blagodatima života.³¹ *Arkulin* tematizira želju starca Arkulina da oženi mladu udovicu Ančicu bez novčanih ulaganja.³² *Skup* predstavlja očev pokušaj udaje kćeri Andrijane za bogatog starca isključivo radi novca.³³ U tim se komedijama se najbolje vidi ljudska pohlepa i škrtost, što je često glavna tema, a i motiv eruditne komedije.

S druge strane, *Novela od Stanca* je komedija koja odskače stoga ne pripada ni žanru pastorage ni eruditne komedije. Tema je dolazak seljaka iz unutrašnjosti u grad Dubrovnik, gdje se lokalni momci odluče našaliti s njim.³⁴

3.4. Motivi

³⁰ <http://leksikon.muzej-marindrzic.eu/tripce-de-utolce/> *Tripče de Utolče* (preuzeto 14. 08. 2016.)

³¹ <http://leksikon.muzej-marindrzic.eu/dundo-maroje/> *Dundo Maroje* (preuzeto 15. 08. 2016.)

³² <http://leksikon.muzej-marindrzic.eu/arkulin/> *Arkulin* (preuzeto 15. 08. 2016.)

³³ <http://leksikon.muzej-marindrzic.eu/skup/> *Skup* (preuzeto 17. 08. 2016.)

³⁴ <http://leksikon.muzej-marindrzic.eu/novela-od-stanca/> *Novela od Stanca* (preuzeto 17. 08. 2016.)

Aristofanova drama *Aharnjani* počiva na motivu nezadovoljstva seljaka i težnje za okončanjem rata. *Mir* također sadrži sličan motiv, a to je potreba za oslobođenjem božice mira kako bi se uspostavio narušeni mir. U komediji *Ptice* motiv je vezan uz težnju za osnivanjem vlastite imaginarne države te odlučivanje o sudbini umjesto vrhovnog boga Zeusa. Uočili smo težnju za stvaranjem vlastite države u kojoj bi pravila kreirali obični ljudi. Glavni motiv komedije *Ose* je potkupljivost pravosuđa te ljudsko licemjerje. Potkupljuju ga utjecajni političari jer imaju moć koju itekako koriste. Komedija *Oblaci* ističe motiv nezadovoljstva suvremenim metodama odgoja jer je on, kao što smo već naglasili, veoma konzervativan. U *Žabama* je glavni motiv komentiranje i kritiziranje vrijednosti različitih dramskih postupaka koje, u ovom slučaju, koriste dva tragičara. Njegovi su motivi često usmjereni prema društvenoj dimenziji i problemima.

Sukladno temama, motivi u Aristofanovim komedijama imaju temelje u vanjskom svijetu te aktualnim temama. Držićevi motivi su okrenuti čovjekovom unutarnjem svijetu. Zanimljivo je to što imamo dva motiva koji stoje u suprotnosti jedan naspram drugoga. Radi se o motivu povratka oca na pravi put uslijed općinjenosti da postane porotnik iz Aristofanove komedije *Ose* i očeva težnja za povratkom sina na pravi put dok sin troši njegov novac iz komedije *Dundo Maroje*.

Kod Marina Držića vidimo povezanost nekih motiva ovisno o žanru. Pastoral *Tirena* ima motiv ljubavnog nesporazuma, *Grižula* rastrganost između krjeposti i ljubavne žudnje, a *Tripče de Utočje* ljubavne spletke. Njegovi motivi imaju dodirnu točku, a to su ljubavni odnosi.

Dundo Maroje, *Arkulin* i *Skup* imaju zajednički motiv novca. *Dundo Maroje* sadrži motiv težnje oca koji pokušava vratiti sina na pravi put. Sin troši njegov novac. U *Arkulinu* je vidljiv motiv škrtosti bogatog starca koji želi oženiti mladu

udovicu bez novčanih ulaganja, a *Skup* opet škrtost i pohlepu starca koji želi udati svoju kćer samo radi novca.

Za razliku od ostalih djela, u *Dundu Maroju* se pojavljuje motiv naivnosti starca iz dubrovačke unutrašnjosti koju iskorištavaju lokalni mladići kako bi se našalili s njim. Držićevi motivi počivaju na odnosima između likova.

3.5. Likovi

3.5.1. Spolovi

Proučili smo udio muških i ženskih likova u Aristofanovim i Držićevim komedijama. Možemo zaključiti da je i kod jednog i kod drugog autora veći udio muških likova. U ukupno šest Aristofanovih komedija pronašli smo čak 73 muška, a samo 14 ženskih likova.

Kod Držića su muškarci također u većini, ali je nesrazmjer nešto manji. U njegovim komedijama koje smo analizirali pronašli smo ukupno 77 muških i 28 ženskih likova. U korpusu se nalazi i jedna iznimka. Komedija *Grižula* jedina ima devet ženskih naspram šest muških likova.

3.5.2. Dobni odnosi

Dobne skupine možemo podijeliti u tri kategorije: mladi, osobe srednje životne dobi i stari. Nas će zanimati odnos mladih i starih jer se i jedni i drugi pojavljuju i u Aristofanovim i Držićevim komedijama i čine jako važnu opoziciju mladi-stari.

Možemo primijetiti da i kod jednog i kod drugog autora najviše ima likova srednje životne dobi. Ipak, često su glavni ili važni likovi upravo starci. Tako su u Aristofanovim komedijama *Aharnjani*, *Oblaci*, *Ose*, *Mir* i *Ptice* glavni ili važni likovi upravo starci i to: Dikeopolid, Strepsijad, zbor staraca, Trigej te Euelpid i Pisteter. Starci imaju vrlo važne uloge jer donose važne odluke za koje je potrebna mudrost i iskustvo. Također, kod Držića u komedijama *Tirena*,

Grižula, Tripče de Utolče, Arkulin, Skup i Novela od Stanca glavni su likovi starci i to: Remeta, Grižula, Tripče de Utolče, Lone de Zauligo, Anisula, Arkulin, Skup te Stanac. U komediji *Dundo Maroje* starac nije glavni lik, ali se pojavljuje starica Perina.

Mladi se također pojavljuju i kod jednog i drugog autora. Kod Aristofana se pojavljuju u komedijama *Aharnjani, Oblaci, Ose i Mir*, a to su: Dikeopolidova kći, Megaraninove kćeri, Sokratovi učenici, Korifejev sin, Kleonofob te Trigejeva kći, Lamahov i Kleonimov sin. Kod Držića ih nalazimo u *Tireni, Grižuli, Dundo Maroju, Tripčetu de Utolčetu, Arkulinu, Skupu i Noveli od Stanca*, a to su: Dragić, Omakala, Maro Marojev, Pjero, Pera, Givo, Niko, Pijero, Vlaho, Kata, Anisulina djevojka, Vlah Kučivrat, Milov, Milica, udovica Ančica, Lopuđanin Viculin, Marić, Andrijana, Gruba, Kamilo, Pjerić, Munuo te Vlaho, Miho i Givo Pešica. Naravno, zasigurno se podrazumijeva i još pokojli lik u skupinama koji su imenovani kao maskari, žbiri, Mandina svojta itd.

3.5.3. Imena likova

Najveći broj likova u Aristofanovim i Držićevim dramama ima ime. S druge strane, možemo primijetiti da se pojavljuju likovi koji nemaju ime već ih se imenuje prema njihovim funkcijama u drami, a to su kod Aristofana Dikeopolidova kći, Dikeopolidova žena, Megaraninove kćeri, sluga Strepsijadov, učenik Sokratov, Prvi Trigejev sluga, Trigejeva kći, druga Trigejeva kći, Pupavčev sluga, drugi Pupavac, itd. Vidimo da se tim likovima imena daju u odnosu na glavne likove pa se na taj način sva pažnja usmjerava na njih.

Kod Držića pak možemo primijetiti da gotovo svi likovi imaju imena, ali uz njih stoje objašnjenja koja je njihova uloga u komediji, kao npr. Stojna, majka Miljenkova, Dragić, sin Radatov, Plakir, sin Kupidov, Variva, godišnica stara Skupova itd. Kod Aristofana pojavljuju se slični primjeri, kao što su u *Miru* prvi dječak, Lamahov sin, drugi dječak, Kleonimov sin ili imena uz objašnjenja

njihova zanimanja kao što su u *Pticama* Kinestija, ditirampski pjesnik ili Meton, astronom i geometar, što upućuje i na obrazovanost puka.

S druge strane i kod jednog i kod drugog imamo likove koji se imenuju prema svojim zanimanjima. Kod Aristofana su to: sviračica na aulosu, prodavačica kruha, trgovac oružjem, proizvođači oružja, prodavač zakona, vratar u podzemlju, služavka Persefonina, krčmarica i sl. Kod Držića se također pojavljuju takvi likovi, a to su: tri rimska krčmara, kapetan Barižeo, kovač i sl. Doduše, kod Držića se u analiziranim dramama javljaju u puno manjoj mjeri.

Potrebno je naglasiti da je zbor ili kor bio konvencija u staroj grčkoj komediji i imao je 24 igrača.³⁵ Tako smo kod Aristofana uočili zbor oblaka u *Oblacima*, zbor staraca u *Osama*, zbor žaba i mista u *Žabama* i zbor ptica u *Pticama*. U zboru ptica stoji naznačeno da sadrži 24 ptičje maske koje su nazvane po vrstama: Jarebica, Lještarka, Divlja patka, Vodomar, Sova, Svraka itd. U Držićevim komedijama zborove nismo pronašli što je samorazumljivo s obzirom na to da kor odavno nije konvencija.

3.5.4. Društvena hijerarhija

Društvena hijerarhija likova u našoj se analizi odnosi na seljake, građanski sloj i božanski svijet. I kod Aristofana i kod Držića postoji odnos selo-grad, iz koje se opozicije često rađaju motivi za stvaranje dramske radnje.

Kod Aristofana seljake pronalazimo u *Aharnjanima* (Dikeopolid, Teor, Dikopolidova kći i žena i Megaranin), *Oblacima* (Strepsijad i Fildipid) i *Miru* (Trigej i zbor seljaka). Kod Držića ih pronalazimo u *Skupu* (Skup, Andrijana, Kamilo, Variva, Gruba, Dobre, Zlatni kum, Niko, Givo, Pjerić, Munuo i Drijemalo). Također, neki se likovi iz Držićevih komedija ne nazivaju seljacima već Vlasima.

³⁵ <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=33105> Kor (preuzeto 21. 08. 2016.)

Građanski sloj kod Aristofana pronalazimo u *Osama* (Klerofob, Klerofil i Herefont) i *Pticama* (Euelpid, Pristeter, Kinestija, Meton i Vlada). Kod Držića smo ih pronašli u *Dundo Maraju*, (Dundo Maroje, Maro Maroje, Lessandro, Laura i Petrunjela), *Arkulinu* (Arkulin, Milica, Ančica, Vukava i Kangilijer) i u *Noveli od Stanca* (Vlaho, Miho i Givo Pešica).

Naspram seljacima i dubrovačkom građanskom sloju, nalaze se božanska bića. Kod Aristofana nalazimo bogove, a kod Držića mitološka bića. Kod Aristofana se pojavljuju u *Miru* (Boginja mira, Berba, Slava i Rat), *Pticama* (Prometej, Posidon, Heraklo i Tribal) i *Žabama* (Dioniz, Heraklo, Haron i Pluton). Kod Držića smo pronašli mitološka bića u *Tireni* (Tirena, Ljubmir i Satir), *Grižuli* (Dijana, Kupido, Plakir, Vile te Mudrost, Pravda i Opslovnica) i *Skupu* (Satir). Nalazimo i čarobnjake, u *Dundo Maraju* (Dugi Nos) i *Arkulinu* (Negromant).

3.6. Maske

Prema potvrdama na vazama i sličnim predmetima iz Atene, možemo zaključiti da su u starogrčkoj komediji komosi bili vođeni kostimiranim glumcima u, najčešće, životinjskim maskama. Kod Aristofana možemo pronaći te odjeke u *Osama*, *Pticama* i *Žabama*. U starogrčkoj komediji maske su konvencija i konstanta.³⁶

U *Osama* porotu čini zbor staraca koji su prerušeni u ose. Njihova rasprava doista podsjeća na ose koje budu. To potvrđuje Korifej: “Ko u osinjacima mi sastavljamo rojeve, / Jedne skuplja arhont, druge Sud jedanaestorice, / A u Odeonu treći sudjeluju; uz zidove / Stiješnjeni i zbijeni i pogrebljeni, jedva se, / Poput ličinki u saću, možemo i kretati” (1106-1110). Također, u *Pticama* smo uočili zbor ptica, a na popisu uloga Mladen Škiljan naznačio je da se radi o 24 ptičje maske. Pupavac se obraća zboru ptica u

³⁶ Isto, str. 239.

imaginarnoj ptičjoj državi i nabraja neke vrste koje nose maske: "Svraka, grlica i ševa, ćuk i golub, sjenica, / Kobac, jastreb, grivnjaš, grivnja, kukavica, buljina, / Liska, kliktavac i gnjurac, drozak, kraljić, mravozub" (303-305). U *Žabama* smo u dijalozima primijetili da, osim maski koje nose, žabe krekeću želeći time naglasiti apsurdnost sofističkih rasprava. Zbor žaba se obraća: "Krekekekreks kvakvaks kvakvaks / Krekekekreks kvakvaks kvakvaks / Sred vrela i močvara, / Uz aulos, naš žablji zbor / Nek zapjeva himničku pjesmu zvonku..." (209-213).

Kod Držića maske i kostimi su u funkciji radnje što znači da se postupci presvlačenja glumaca razmatraju kao značajna prekretnica za daljnji razvoj događaja u komedijama. Tako smo u *Arkulinu* pronašli dijalog između Arkulina i Kučivrata u kojem je primjer potvrde istog. Negromant se preobražava u starca Arkulina. Na taj način želi odglumiti starca koji na vjenčanju daje Ančici miraz koji isprva nije htio dati. Arkulin to sa strane promatra: "(Ajme, koji je to Arkulin drugi?! Ja sam Arkulin Arkulinović!)" (419). Ovdje presvlačenje glumca ima prije svega magijski karakter jer je Negromant čarobnjak koji se pretvara u Arkulina. Također, u *Noveli od Stanca* smo naišli na takav primjer. Dubrovački mladići Vlaho, Miho i Givo te maskirana skupina vila spremaju se iskoristiti Stančevu naivnost i našaliti se s njime pa ga tjeraju da pije vodu uz pomoć koje će se navodno pomladiti. U didaskalijama stoji najava: "Ovdi dohode maskari, obučeni kako vile, i Stancom se rugaju" (233). Na kraju komedije mladići i maskirane skupine uzimaju Stanca i maskiraju ga: "Ovdi Stanca omrče i svežu mu ruke, i bradu mu ostrigu govoreći: / Da bi se pomladio i da bi mnogo lit / drag i mlad Mioni bio; i pođ' da si čestit!" (309-310).

3.7. Obiteljski odnosi

3.7.1. Roditelji i djeca

U odnosima između roditelja i djece posebno je kod jednog i drugog autora naglašen negativan odnos oca prema kćerima ili sinovima. Možemo primijetiti da u Aristofanovim *Aharnjanima* i Držićevom *Skupu* postoji negativan odnos

očeva prema kćerima. U *Aharnjanima* siromašni otac Megaranin pokušava prodati svoje kćeri kako bi zaradili za hranu: "A vi, cureci jadni oca nesrećnog, / Uziđite po kruva - nađete l' ga gdje. / Otvor'te dobro...želudac i slušajte: / Što voliš - prodat se il krepat od gladi?" (731-734). U *Skupu* starac Skup razgovara s Zlatnim Kumom, koji je bogat, i pokušava se nagoditi s njime kako bi mu oženio kćer Andrijanu bez miraza: "Zlato što će od rđe? Ja imam mojijeh tuga: kćercu zjelu u / kući, a nije joj prćije" (215), na što mu ovaj odgovara: "...Ferma' se imaš kćer, a ne / imaš joj prćije. Uzet ju ću je bez prćije!" (217). Također, u Držićevoj *Tireni* postoji negativan odnos majke prema sinu. Stojna je vrlo zabrinuta za Miljenka, koji je zbog zaljubljenosti zapustio svoje obaveze: "Miljenko, što činiš?! Kamo si otašao? / Vukovom, a ne mniš, živo si sve ošao? / Tuče t' se sve stado pusto po dubravi, ter staro i mlado na volju vuk davi, - / A ti se ne haješ!" (677-681). Djelomično se i u *Oblacima* ističe negativan odnos seljaka Strepsijada prema ženi i sinu Fipidu, koji je trošio novac na konjske utrke. Strepsijad razgovara sa sinom i izražava nezadovoljstvo zbog njegovih dugova: "Te jasje, sav taj trošak i ti dugovi / Zbog sina. On, dugokos, voli jahanje / I tjera dvopreg, opsjednut je konjima,..." (13-15).

U *Oblacima* smo također pronašli zanimljive situacije upravo između oca i sina. Zbog dugova otac želi nagovoriti sina da ode k Sokratu jer ga on može naučiti kako da uz pomoć argumenata prevari povjerioce. Otac nagovara sina da ih nadmudri znanjem. Sin pruža otpor: "Ma kakvi! Lupeži su, znam ih. To je taj / Bljedolikih i bosih šarlatana soj, Kud bijednih Sokrat i Herefont spadaju." (102-104), na što otac odgovara: "Daj, preklinjem te, od svih ljudi najdraži, / Upiši se i uči!" (110). Zbog novostečenih znanja, vlastiti ga sin uspijeva prevariti pri čemu susrećemo obrnutu situaciju, u kojoj sin prevari oca upravo uz pomoć tih znanja: "Pa zašto ne bih i ja za budućnost novi zakon / Uspostavio: za uzvrat da sin sad tuče oca? / Mi opraštamo batine što primismo ih dosad..." (1423-1425).

Kod Aristofana pronalazimo i obrnutu situaciju u kojoj i mladi mogu starijima poslužiti kao primjer razumnog ponašanja. U *Osama* Kleonofob oca Kleonofila pokušava odagnati od želje da postane porotnik jer je svjestan koliko je sudstvo potkupljeno i pokvareno: "Ne, ludo, razgoropadiš li družinu / Tih staraca, u osinjak si dirnuo! / Jer ozdo je i u njih žalac, kao trn, / I njime bodu derući se, skakuću / I poput žive žeravice peckaju" (223-227). Kod Držića nismo naišli na takav primijer odnosa između roditelja i djece.

Ono što smo s druge strane pronašli kod Držića, a kod Aristofana nismo, jest pozitivan odnos oca prema sinu. Ipak, jednim dijelom smo to pronašli u *Oblacima* jer otac želi svoga sina poslati k Sokratu kako bi naučio neke govorničke vještine, ali se na to ne u drami stavlja naglasak. Fipid se na kraju okreće protiv svoga oca. Kod Držića, u *Dundo Maroju*, Dundo ide po svoga sina Maroja kako bi ga vratio na ispravan životni put jer je uzeo njegov novac i počeo ga trošiti na kurtizanu Lauru. Otac se žali: "Nevolna mene, tužna mene! Veće sam ja otišao, veće / mene pokri grob! Sin mi dukate uze, a ovi mi život uzimlje. Oči, / što ne plaćete? Ali ste doplakali? Ma zadosta je da srce za vas plače" (262). Maro je uspio izaći na pravi put te se pokajao: "Hajme, nesrječo, na šta me si zbila? da ni sajuna moga od / veluta ne mogoh imat! Ma mojoj nevolji ne konvena se neg i zlo- / čestija haljina od ove. Što će rijet sinjora Laura?" (379).

3.7.2. Muževi i žene

Kod Aristofana smo primijetili da su obiteljski odnosi između muževa i žena u potpunosti potisnuti nekim drugim odnosima. Za Držića su odnosi između roditelja i djece jednako važni kao i između muževa i žena. Kada se radi o pastoralu, to je konvencija (*Grižula* i *Tirena*). Češće se radi o odnosima koji nisu zakonski utvrđeni. U *Arkulinu* Viculin i Marić žele udati udovicu Ančicu za bogatoga starca Arkulina bez miraza te je samo prisutna težnja za uspostavljanjem bračnoga odnosa bez materijalnoga doprinosa, a u *Tripče de*

Utolčetu Mande vara svoga muža, koji ne zadovoljava njezine potrebe. Ipak, ispostavlja se da su to krive optužbe jer mu je Mande bila u potpunosti vjerna.

Možemo ukratko zaključiti da smo kod Držića u njegovim komedijama pronašli puno više razrađenih obiteljskih odnosa, bilo da se radi o odnosu roditelja i djece ili muževa i žena. Štoviše, primijetili smo da kod Aristofana nisu zastupljeni odnosi između muževa i žena koji bi bili važni za radnju.

Zaključak

Primijenivši paralelnu usporedbu Aristofanovih i Držićevih djela, doveli smo u svezu dva autora koja nisu tradicijski povijesno povezana.

Uspoređivali smo njihova stvaralaštva, žanrovska određenja, teme, motive, likove (spolovi, dobni odnosi, imena likova i društvena hijerarhija), maske i obiteljske odnose (roditelji i djeca i muževi i žene). Na temelju istraženoga možemo zaključiti nekoliko stvari. U rukopisu je sačuvano 11 Aristofanovih komedija. Držić je, našire rečeno, napisao 12 komedija. Uspoređivali smo šest Aristofanovih (*Aharnjani*, *Oblaci*, *Ose*, *Mir*, *Ptice*, *Žabe*) i sedam komedija Marina Držića (*Tirena*, *Grižula*, *Novela od Stanca*, *Dundo Maroje*, *Arkulin*, *Skup*, *Tripče de Utolče*). Sve Aristofanove komedije se klasificiraju kao komedije i ne postoje drugi podžanrovi. Držićeve komedije *Tirena* i *Grižula* spadaju pod pasturale iako postoje različite inačice istoga. *Dundo Maroje*, *Skup*, *Arkulin* i *Tripče de Utolče* spadaju pod eruditne tj. učene komedije. *Novela od Stanca* se klasificira kao komedija, pokladna igra i seoska farsa. Dakle, Držićeve komedije se klasificiraju na različite načine. Aristofanov je tematski opus je okrenut prema vanjskom čovjekovom svijetu i vezan je uz: rat, politiku, pravoduđe, odgoj i dramaturgiju. Držićev je okrenut prema unutrašnjim osjećajima i stanjima i vezan je uz: ljubavne nesporazume, pohlepu za novcem i škrtost te mladenačku zaigranost i nestašluk. Motivi su sukladno temama kod Aristofana okrenuti vanjskom svijetu tj. društvenoj dimenziji i problemima, a Držićevi prema čovjekovom unutarnjem svijetu i odnosima između likova. Što se tiče likova, mnogo je više muških nego ženskih kod oba autora, ali je kod Držića nešto manji nesrazmjer. Kod obojice prevladavaju najviše likovi starije životne dobi i mladi, pogotovo iz razloga što je za obojicu autora vrlo važna opozicija staro-mlado. Najveći dio likova ima ime, a često su nazivi imena zamijenjeni nazivima zanimanja likova jer oni nisu glavni likovi i imaju drugačije funkcije u djelu. Sastavni dio starogrčke drame je

bio kor ili zbor koji se sastojao od 24 maske što je bila konvencija. Zastupljeni su seljaci, građanski sloj te božanski svijet kod Aristofanan, a mitološki kod Držića. Još jedna važna opozicija za njih je selo-grad iz koje se rađaju motivi za stvaranje dramske radnje. Maske su u starogrčkom kazalištu, kao i kor, bile konvencija i konstanta, a kod Držića su u službi radnje. Obiteljski odnosi podrazumijevaju odnose između roditelja i djece te muževa i žena. Kod obojice je naglašen negativan odnos očeva prema kćerima i sinovima te su vidljivi sukobi između generacija u obitelji. Kod Držića, za razliku od Aristofana, postoji pozitivan odnos oca prema sinu, a kod Aristofana mladih koji itekako mogu biti mnogo mudriji od svojih roditelja. Aristofan općenito mnogo manje koristi obiteljske odnose kao okosnicu za svoju radnju, a u njegovim komedijama ne pronalazimo odnose između muževa i žena što upućuje na Aristofanovu usmjerenost prema nekim drugim izvorima dramskoga sukoba.

Literatura

1. Aristofan *Izabrane komedije*, prev. M. Škiljan, Školska knjiga, Zagreb, 2000.
2. Aristotel *O pjesničkom umijeću*, prev. Z. Dukat, Školska knjiga, Zagreb, 2005.
3. Franičević, Marin, Švelec, Franjo, Bogišić, Rafo *Povijest hrvatske književnosti; Od renesanse do prosvjetiteljstva*, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, 1974.
4. Lesky, Albin *Povijest grčke književnosti*, prev. Z. Dukat, Golden marketing, Zagreb, 2001.
5. Prosperov Novak, Slobodan, Tatarin, Milovan i dr. *Leksikon Marina Držića*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2009.
6. Sandbach, Francis Henry *The comic theathre od Greece and Rome*, Chatto & Windus, London, 1997.
7. Švacov, Vladan *Antička dramaturgija*, Artresor naklada, Zagreb, 2014.

Internetski izvori:

8. http://coqweb.ucla.edu/Abstracts/Hogan_ethno.html Hogan, Patrick Colm *Ethnocentrism and the very idea of literary theory* (preuzeto 30. 07. 2016.)
9. <http://hrvatskijezik.eu/hrvatska-renesansa/> *Hrvatska renesansa* (preuzeto 05. 08. 2016.)
10. <http://www.lzmk.hr/hr/izdanja/natuknice/120-hrvatska-enciklopedija/1055-drzic-marin> *Marin Držić* (preuzeto 06. 08. 2016.)
11. <http://hrvatskijezik.eu/hrvatska-renesansa/> *Hrvatska renesansa* (preuzeto 10. 08. 2016.)
12. <http://leksikon.muzej-marindrzic.eu/tirena/> *Tirena* (preuzeto 10. 08. 2016.)

13. <http://leksikon.muzej-marindrzic.eu/pastorala-ili-pastirska-igra/> *Pastorala* (preuzeto 10. 08. 2016.)
14. <http://hrvatskijezik.eu/hrvatska-renesansa/> *Hrvatska renesansa* (preuzeto 10. 08. 2016.)
15. http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f1xuWRQ%3D *Commedia erudita* (preuzeto 10. 08. 2016.)
16. <http://leksikon.muzej-marindrzic.eu/novela-od-stanca/> *Novela od Stanca* (preuzeto 10. 08. 2016.)
17. <http://leksikon.muzej-marindrzic.eu/grizula/> *Grizula* (preuzeto 14. 08. 2016.)
18. <http://leksikon.muzej-marindrzic.eu/tripce-de-utolce/> *Tripče de Utolče* (preuzeto 14. 08. 2016.)
19. <http://leksikon.muzej-marindrzic.eu/dundo-maroje/> *Dundo Maroje* (preuzeto 15. 08. 2016.)
20. <http://leksikon.muzej-marindrzic.eu/arkulin/> *Arkulin* (preuzeto 15. 08. 2016.)
21. <http://leksikon.muzej-marindrzic.eu/skup/> *Skup* (preuzeto 17. 08. 2016.)
22. <http://leksikon.muzej-marindrzic.eu/novela-od-stanca/> *Novela od Stanca* (preuzeto 17. 08. 2016.)
23. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=33105> *Kor* (preuzeto 21. 08. 2016.)
24. <http://dizbi.hazu.hr/object/view/bAe8c5oGZm> Rešetar, Milan *Djela Marina Držića*, u *Stari pisci hrvatski*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Tisak nadbiskupske tiskare, Zagreb, 1930. (preuzeto 21. 08. 2016.)

Sažetak

Cilj ovoga završnog rada je usporedba Aristofanovih i Držićevih komedija prema principu paralelne analize koja podrazumijeva istu povijesnu svezu. S jedne strane imamo Aristofana i starogrčku komediju, a s druge Marina Držića i hrvatsku renesansnu komediju koje nisu međusobno povijesno povezane. Uspoređivali smo njihova stvaralaštva, žanrovska određenja, teme, motive, likove (spolove, dobne odnose, imena likova, društvenu hijerarhiju), maske i obiteljske odnose (roditelji i djeca, muževi i žene).

Ključne riječi: Aristofan, Marin Držić, starogrčka komedija, hrvatska renesansna komedija, usporedba, paralelna analiza

Summary

The purpose of this bachelor's thesis is to compare Aristophane's and Držić's comedies on the principle of parallel analysis including same historical connections. On the one hand we have Aristophanes and ancient Greek comedy, and on the other Marin Držić and Croatian Renaissance comedy, and they are not historically related. Compared are their creativity, genre definitions, themes, motifs, characters (gender, age related, character names, social hierarchy), masks and family relationships (parents and children, husbands and wives).

Keywords : Aristophanes, Marin Držić, ancient Greek comedy, Croatian renaissance comedy, comparison, parallel analysis